

Anadolu Âşık Müziği ve Edebiyatında Atatürk
Atatürk in Anatolian Minstrel Music And Literature

Makbule Oral*

Abstract: This study aims at identifying and presenting the recorded/audio productions by minstrels, who are the representatives of minstrel tradition who sing poems accompanied by music on all issues in social, economic, political, belief, etc. fields, which depicts personal characteristics and revolutions of Mustafa Kemal Atatürk, the savior of the homeland and founder of the republic. Preliminary study indicated that the works and publications with the theme of Atatürk contain minstrel poems, but do not include minstrel music that is another existential elements of the minstrel tradition. For this reason, in this study, twenty-nine minstrel production with Atatürk theme have been identified, notated and their musical and literary structures have been shown. For the study, archive and literature surveys were conducted, and the information and musical data obtained were descriptively analyzed with content and musical analysis methods and the results were revealed in the findings. minstrels' perception of Atatürk was evaluated over the musical-literary structure of the works covered by the study. After all, it has been revealed that minstrels who play and sing in all issues of concern to the society, wrote their great love and loyalty to the homeland, nation and Atatürk the savior in the form of "Güzelleme" (praise), "Koçaklama" (epical folk poem) and "Ağıt" (mourning) and their critical feelings for those who defame Atatürk and his revolutions in the form of "Taşlama" (lampoonery), and that composed their music in the form of "Kırık Hava" (rhythmic melody), "Uzun Hava" (rhythmless melody) and "Ağıt", "Maya" and "Deyiş" where both forms are used together. In Anatolian minstrel tradition, abolition of caliphate, hat and letter revolutions and particularly republic, democracy and laicism principles of Atatürk -who was the foremost leader that has been the subject of minstrel productions-, are emphasized in the exemplary productions by minstrel.

Structured Abstract: Minstrels who read poems accompanied by saz in the Minstrel tradition reflect people's feelings and thoughts on one hand, and entertain, inform, make people think and raise awareness on the other. Minstrels also in this way take a note in the history of events and facts that people and the world are concerned with. Within this context, they addressed statesmen in the socio-political sense in their poems and folk songs, and praised and criticized their actions. Accepted as a great leader not only in Anatolia, but also in the entire world thanks to what he has done for the homeland and nation, Mustafa Kemal Atatürk is the foremost leader that minstrel has addressed the most in these productions, thanks to both his personality and revolutions. Atatürk was mentioned as an exemplary statesman who is praised with a great love and gratitude in minstrels' poems and folk songs, and has always been kept alive since the past to our day.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü
Asst. Prof. Dr., İstanbul University, Conservatoire, Department of Music
ORCID 0000-0001-9193-7533
makbuleoral1@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Oral, M. (2020). Anadolu âşık müziği ve edebiyatında Atatürk, *Turkish Studies - Social*, 15(3), 1337-1362. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.42006>

Received/Geliş: 04 March/Mart 2020

Accepted/Kabul: 25 April/Nisan 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2020

CC BY-NC 4.0

It has been seen that the works and publications on "Atatürk" within the framework of both minstrel tradition and folk tradition include literary depictions in particular. However, we cannot consider the music separate from poetry in the minstrel tradition. In this study, it is considered that it would be insufficient to handle minstrels' works on Atatürk and his revolutions only poetically and make only a content analysis; for this reason, the identified music productions were analyzed with their notes.

Twenty-nine folk songs whose records could be accessed as a result of this study's special archive and internet-based archive surveys have been listed chronologically from Aşık Veysel to our day. Each work has been analyzed with respect to its literary and musical characteristics.

Conclusion and Evaluation

Anatolian minstrel mentioned Mustafa Kemal Atatürk, who not only saved the country and founded the republic, but also attached importance to fine arts and paved the way for several studies in this field, with praise, as an ideal person and leader. Within this context, minstrels paid their debt of gratitude to Atatürk for what he did for the country, and for the services he provided for fine arts, and put their signatures under several works in this respect.

This study, which aims at identifying and bringing together as far as reachable minstrels' recorded/audio productions on Atatürk's personal characteristics and revolutions, identified, notated and analyzed twenty-nine minstrel musical pieces. Minstrels' works written or sung on Atatürk are not limited to these works, for sure. While several minstrel poems were found in the books which compiled minstrels' poems on Atatürk, there are also minstrel musical pieces which were played but whose records could not be found and therefore which are not included in this study. In addition to this, it can be said that there are also productions on Atatürk by minstrels in Anatolia which are not recorded. Productions by minstrels which were or could not be recorded should be identified with field surveys and be made a part of the cultural heritage before they get lost.

With this study, it has been revealed once again that everywhere in Anatolia, particularly in Kars, Erzurum, Erzincan, Sivas, Tokat, Çorum, Amasya and Kahramanmaraş, where minstrel tradition is sustained, minstrels take every opportunity to mention their great love for and loyalty to Atatürk in their poems and folk songs.

Minstrel productions addressed in the study emphasized not only Atatürk's personal characteristics such as bravery, strength, grandeur, power, being a leader/pioneer, hero, egalitarianism, but also his physical characteristics such as blue eyes and blonde hair were emphasized. These works addressed abolition of caliphate, hat and letter revolutions, as well as republic, democracy and laicism principle in particular. In addition to these, minstrels addressed Atatürk saying "Come rescue", "Come", "Come over", "Where are you" for the purpose of being rescued from or complaining about negative issues such as poverty, unfairness, pressure and oppression. While in the works which are included in the study, minstrels called him "Atatürk" as well as "Kemal", "Kemal Atatürk", "Mustafa Kemal", "Gazi (Veteran) Kemal", "Ata (Ancestor)", "Atam (My Ancestor)", they also addressed him with "My Blonde Haired" and "My Blue Eyed".

Literary analyses of the minstrels' works on Atatürk, which are included in this study, have revealed that, minstrel poems were written in the form of "Koşma" with 8- and 11-syllabic meter, of folk lyrics in praise of him "Güzelleme" mostly in order to show their respect and love for him and appreciate his good and positive characteristics; of mourning "Ağıt" for expressing the sadness for his death and loss; of satire "Taşlama" for reviling against those who act against the republic, Atatürk and his revolutions.

Musical analyses of the minstrels' pieces on Atatürk have revealed that, Kerem (Uşşak-Hüseyini-Muhayyer-Tahir-Gülizar-Huzi); Muhalif (Segah); Bozlak (Muhayyer Kürdi) and Garip (Uzzal) tunes (maqams) were used. Works rhythmically consisted of the main rhythms of 2/4 (Nim Sofyan), 4/4 (Sofyan) and their triple form 12/8 (Yürük Semai), as well as aksak (odd/limping) rhythms of, 5/8 (Türk Aksağı), 7/8 (Devr-i Hindi; Devr-i Turan) and 10/8 (Curcuna). Works were produced in the forms of "Kırık Hava", "Uzun Hava" and "Uzun+Kırık Hava" and in folk song "Ağıt", "Maya" and "Deyiş" types.

Most of the works accessed as a result of the archive survey conducted for identifying minstrel musical pieces on Atatürk and included in this study have been established to have been produced by Alevi-Bektashi minstrel. Alevi-Bektashis who have a deeper love for Atatürk particularly due to reasons such as equal citizenship ensured with the laicism principle of the Republic and who identify Atatürk with Hz. Ali, show their love for and loyalty to Atatürk by hanging his picture along with the pictures of Hz. Ali and Hacı

Bektaş-i Veli, who are the leaders of the belief, in their djemevis (prayer rooms). This love and loyalty have also been reflected on Alevi-Bektashi minstrels' lyrics and music, and intensely mentioned and addressed in these productions. Within this context, Atatürk is the foremost leader about whom minstrel made most productions in the Alevi-Bektashi minstrel tradition.

Keywords: Anatolian Minstrel Music, Anatolian Minstrel Literature, Anatolian Minstrel Poetry, Mustafa Kemal Atatürk and Revolutions.

Öz: Bu çalışmada, sosyal, ekonomik, politik, inançsal vb. toplumu ilgilendiren her konuda müzik eşliğinde söz söyleyen âşıklık geleneğinin temsilcileri âşıkların, vatanın kurtarıcısı, Cumhuriyet'in kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kişisel özelliklerini ve devrimlerini konu edinen kayıtlı/sesli üretimlerini tespit ederek bir arada sunulması amaçlanmıştır. Yapılan ön araştırmada Atatürk konulu yapılmış çalışmaların ve yayınların âşık şiirlerini içerdiği ve fakat bu çalışmalarda âşıklık geleneğinin varoluş unsurlarından bir diğeri olan âşık müziğine yer verilmediği görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmada tespit edilen yirmidokuz Atatürk konulu âşık üretimi notaya alınarak hem müziksel hem edebi yapısı bir arada gösterilmiştir. Araştırmada, konuya ilişkin arşiv ve kaynak taraması yapılmış, elde edilen bilgiler ve müzikal veriler, betimsel olarak içerik ve müzikal analiz teknikleriyle çözümlenmiş, sonuçlar bulgulara ortaya konulmuştur. Çalışmada yer alan eserlerin müzikal-edebi yapısı üzerinden âşıkların Atatürk algısı değerlendirilmiştir. Sonuçta toplumu ilgilendiren her konuda çalıp söyleyen âşıkların, vatana, millete ve kurtarıcısı Atatürk'e duydukları büyük sevgiyi ve bağlılığı şiirlerinde çoğunlukla "Güzelleme", "Ağıt" ve "Koçaklama" türünde, Atatürk'e ve devrimlerine karşı hareket edenlere yergilerini "Taşlama" türünde kaleme aldıkları, müziklerini "Kırık Hava", "Uzun Hava" ve her iki formun birlikte kullanıldığı "Ağıt", "Maya" ve "Deyiş" türünde seslendirdikleri ortaya konulmuştur. Anadolu âşıklık geleneğindeki örnek âşık üretimlerinde, âşıklarca hakkında en çok üretim yapılmış olan liderlerin başında gelen Atatürk'ün, örnek âşık üretimlerinde özellikle Cumhuriyet, Demokrasi ve Laiklik ilkeleri başta olmak üzere halifelğin kaldırılması, şapka ve harf devrimlerinin vurgulandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Âşık Müziği, Anadolu Âşık Edebiyatı, Anadolu Âşık Şiiri, Mustafa Kemal Atatürk ve Devrimleri.

Giriş

Anadolu'da yaşayış ve varoluş bakımından atası olan ozanlardan (Gazimihal, 1975: 135) geleneği alıp yaşadığı dönemin koşullarına göre belirli değişim ve gelişim aşamalarından geçerek günümüze kadar varlığını sürdüren âşıklar, sözlü kültür ortamında toplumu ilgilendiren her konu üzerine çalıp söyleyerek halkın dili, kulağı olmuş ve bu anlamda önemli bir misyon üstlenmişlerdir.

"Halk şiirini yaratanlar, köy kent dolaşıp sazlarıyla çalarak ve söyleyerek yayanlar, saz şairleri olmuştur" (Başgöz, 1968: 7). Pertev Naili Boratav âşığı, "...Onun yaratıcılığı irtical iledir: şiir yazmaz, söyler. Onda şiir müzikten ayrılmaz; demek ki sadece söylemez, çalar ve çağırır" (1978: 22) şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlamalardan âşıkların saz eşliğinde şiirler söyledikleri, irticalen çalıp söyledikleri ve gezginci oldukları gibi vasıfları ön plana çıkmaktadır.

Âşıklar, Anadolu halkının duygu, düşünce ve kültürünü dile ve tele getiren, sözlü kültürün önemli aktarıcıları, taşıyıcıları, yaratıcıları ve icracıları olmuşlardır. Sosyal, ekonomik, politik, inançsal vb. bağlamda her konuda çalıp söyleyen âşıklar atışma, muamma çözme yoluyla eğlendirirken daha ziyade bir olayı, bir kişiyi veya bir değeri konu edinerek halkı bilgilendirir ve düşündürür. Bunu bazen övgüler düzerek olumlama bazen yererek olumsuzlama bazen olayı olduğu gibi aktararak bilgilendirme yoluyla gerçekleştirir. Eserleriyle çağına ayna tutarken tarihe not düşer ve geleceğe ışık tutar. İcracı olma vasfı ile de gerek kendi gerek eski-yeni âşıkların eserlerini ve tabi ki geleneği geleceğe taşıma misyonunu yerine getirir.

Anadolu'nun somut olmayan kültürel mirası âşıklık geleneği, edebiyat ve müzik gibi iki önemli sanat dalının birlikteliği ile var olur. Halk hikâyeleri ve âşık şiirleri olmak üzere iki ana bölümde incelenmekte olan âşık edebiyatı bu çalışmada âşık şiiri bağlamında ele alınacaktır. Âşık

tarzı şiir biçimleri hece vezni ve aruz vezni olmak üzere iki ölçü kalıbı ile oluşturulmuştur. Çalışmada yer alan şiirlerin hece vezni ile yazılmış olması nedeniyle burada hece vezinli nazım biçimleri üzerinde durulacaktır.

Âşık şiirinde hece vezni ile söylenen nazım şekilleri mâni ve koşma olmak üzere iki ana biçimde tasnif edilmiştir. Buna göre âşık şiirinde "mâni" biçimi az kullanılmış olmasına rağmen "koşma" biçimi âşık şiirinde en çok kullanılan nazım şeklidir. Koşma biçimindeki şiirler 6+5 ya da 4+4+3 duraklı 11 heceli ve 4+4, 5+3 ya da serbest duraklı 8 heceli dördlüklerden oluşturulur. Koşmalarda üç ile beş arasında dördlük sayısı vardır ve son dördlükte âşık mahlasını tapşırır (Boratav, 1978: 26; Özdemir, 2007: 101). Düz koşmada denilen koşma biçiminde kafiye düzeni şu şekillerde görülür: Birincisi abab, cccb, dddb ikincisi aaab, cccb, dddb üçüncüsü xbyb, cccb, dddb (Artun, 2001: 92-97).

Konuları ve ezgileri bakımından farklı türde koşma çeşitleri bulunmaktadır. Semai, Varsağı, Destan özel ezgi yapısı ve söyleme biçimiyle diğer koşmalardan ayrılan koşma çeşitlerindendir. Güzelleme, Koçaklama, Taşlama, Destan, Ağıt konuları bakımından birbirinden ayrılan koşma çeşitleri arasında sayılmaktadır. Âşık şiirinde âşıkların kahramanlık olayları, salgın hastalıklar, aile ilişkileri, toplumsal yergi, savaş, deprem, sevgi, öğüt gibi belli konuları işlediği "Destan"; kişisel veya toplumsal kusurların yergi ve mizahi bir dille işlendiği "Taşlama"; ağırlıklı olarak yiğitlik ve kahramanlık konularını işleyen "Koçaklama"; güzelliğin övüldüğü, ağırlıklı sevgi ve aşk konularının işlendiği "Güzelleme" (Artun, 2001: 99-101); Özdemir, 2007: 155-164); ölüm veya canlı cansız bir varlığını kaybetme karşısında duyulan üzüntü, telaş, korku, feryat, isyan, talihsizlik, şikayet gibi duyguların dillendirildiği "Ağıt" (Turan, 1997: 71) âşıkların şiirlerinde en çok kullandığı konu ağırlıklı nazım türleridir. Genel olarak sözlü ezgileri tanımlamakta kullanılan, özel olarak Alevi-Bektaşî âşıklarınca yaygın olarak kullanılan çoğunlukla inançsal, nadiren günlük ve sosyal içerikli olaylara değinilen şiirleri ve eşlik eden ezgileri tanımlayan "Deyiş" âşıkların en çok kullandığı edebi-müziksel türlerden biridir (Duygulu, 2014, s:147-149). Bunun yanı sıra genellikle Alevi-Bektaşî âşıklarının kullandığı "Nefes", "Düvaz-ı İmam", "Miraçlama", "Tevhit", "Mersiye", "Devriye", "Şathiye", "Methiye", "Nevruziye" gibi şiir ve müzik türleri de bulunmaktadır.

Âşıklık geleneğinin yapı taşları şiir ve müzik birlikte bir bütün oluşturduğundan bir âşık sözün kurallarını öğrenmenin yanı sıra saz çalmayı ve müzik yapmayı da öğrenmelidir. Âşıklar gelenekten beslenerek yetiştikleri için müzik yapmayı usta malı eserler ile öğrenirler. Atışmalarda ise daha çok hazır ezgi kalıplarını kullanırlar.

Kendine özgü icra biçimi olan âşık müziğinin ezgi yapısı, bütün müzik türlerinde olduğu gibi "Ritim" ve "Söz" yapısının etki ve katkısıyla şekillenir. Âşık müziği ses aralığı halk müziği ses sahasına paralel olarak üç ile on, on üç ses arasındadır. Kurt Reinhard, âşık müziği üzerine yaptığı derleme ve incelemelerde şu tespitlerde bulunmuştur: "...Âşık formu, tipik olarak resitatif bir şekilde ve yüksek tondan başlar, çoğunlukla bir üçlü genişliğindedir. Birinci kıta tekrarlanabilir. Ezginin sonunda sözleri daha iyi vurgulamak için bir mısranın tümü veya bir ezginin süslemesi geriye doğru giderek derece derece sekanslar yoluyla tekrarlanır. Burada dördlü ses alanı da önemli rol oynar. Dördlü ve beşliler aynı şekilde saz eşliğinde de ayırıcı öğelerdir. ...Türkünün eşlik tarzı stil karakteristiği açısından daha önemlidir. Söylenen ezginin kesitini ortaya çıkarmak için çoğunlukla tek sesli çalınır. Az ses kullanılmasının, hatta bazı durumlarda çalgının tamamen kesilmesinin nedeni bu bölümlerde güftenin özellikle öne geçmesini sağlamaktır" (2007: 98-99).

Halk müziğinde ezgilerin ritmik yapısı göz önüne alınarak yapılan sınıflandırmada uzun hava, kırık hava ve her ikisinin birlikte kullanıldığı müzik formları âşık müziğinde de görülmektedir. Belirli bir dizisi ve dizi içindeki seyri belli kurallara bağlı bulunan ancak ritim ve ölçü bakımından serbest ezgilere "uzun hava" denilir. Uzun hava ve konuşur gibi okuma geleneği âşık müziğinde görülen en eski icra biçimidir. Kırık hava, belirli bir ritmi ve ölçüsü olan ezgilere denir. Kırık havalar, ritmik açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir ve bu, âşıkların ezgi

yapılarına yansımıştır. Halk sanatçıları ve âşıklar kırık ve uzun havaları ayrı ayrı kullandıkları gibi aynı zamanda her iki türü bir arada da kullanmışlardır. Bu yapıdaki eserler çoğunlukla serbest bölümle başlar kırık havayla devam eder.

Âşık müziği ritim yapısı tıpkı ezgi yapısında olduğu gibi anonim halk müziği özellikleri göstermektedir. Ezgi ve ritim yapısı sözün etkisi ve katkısıyla çeşitlilik gösterir ve oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Muzaffer Sarısözen'e göre (1962), anonim halk müziği usul yapısı, "Ana usuller ve üçerli şekilleri", "Birleşik usuller" ve "Karma usuller" olarak ölçülendirilir. Âşık müziği ürünleri de bu ölçülendirme sistemi ile değerlendirilir. Bu bağlamda âşık müziğinde 2,3,4 zamanlı ana usulden 5, 6,7,8,9 zamanlı birleşik ve aksak usullerden 21 zamanlı karma usullülere kadar geniş ve zengin bir ritim yapısı görülebilmektedir.

Âşık müziğinde söz önemli bir yere sahiptir. Âşık söz unsurunu şekillendiren "yöre ağızları"; "nazım ölçü, şekil ve tür" özellikleri, ezgi ve ritim yapısının oluşmasında belirleyici konumdadır. Âşık şiirinde acı, keder, sevinç, coşku, umut gibi pek çok duygu ezgi yapısını doğrudan etkilemektedir. Şiirin duygu durumu ezgi yapısının oluşmasında belirleyici bir konumda olup ezginin bazen ağır ve hüzünlü bazen tempolu ve coşkulu olmasına etki eder.

Anadolu âşık müziğinde çalgı olarak ağırlıklı farklı ebatta bağlama kullanılmıştır. Yöresel farklarla kemençe, kabak kemane, keman gibi çalgılarda görülmektedir.

Âşıklık geleneğinde her zümreden âşık her konuda çalıp söyleyerek bir taraftan halkın duygu ve düşüncelerini yansıtırken diğer taraftan eğlendirir, bilgilendirir, düşündürür ve farkındalık oluşturur. Âşıklar bu yolla aynı zamanda toplumu ve dünyayı ilgilendiren olayları ve olguları tarihe not düşmüş olurlar. Bu bağlamda şiirlerinde ve türkülerinde sosyo-politik anlamda devlet insanlarını da ele almış ve yapıp ettiklerini övdükleri gibi yermişlerdir. Vatan, millet için yaptıklarından dolayı sadece Anadolu'da değil dünyada da büyük bir lider olarak kabul edilen Mustafa Kemal Atatürk, büyük bir sevgi ve minnetle gerek kişiliği gerek devrimleri bağlamında âşıkların üretimlerinde en çok konu edindikleri liderlerin başında gelmektedir. Atatürk âşıkların şiirlerinde ve Türkülerinde övülen ve örnek alınması gereken bir devlet insanı olarak ele alınmış ve geçmişten günümüze her daim yaşatılmıştır.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür" diyerek kültüre verdiği öneme dikkat çeken Mustafa Kemal Atatürk bu anlayışla milli kültürün gelişmesi adına faaliyetlerde bulunmuştur. Kültürün değişmesi ve gelişmesinde öncelikli sırayı sanata bunda da birey ve toplum üzerindeki etkisini düşünerek müziğe vermiştir. Müzik adına okulların açılması, yurt dışından eğitimcilerin getirilmesi ve öğrencilerin gönderilmesi, orkestraların, bandoların kurulması, halk türkülerinin toplanması kayıt altına alınması gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesine ön ayak olmuştur. 1934'te TBMM'de yaptığı konuşmasında özellikle Türk müziğinin ilerletilmesi gerekliliğini vurgulayarak türkülerin derlenmesi ve uluslararası müzik anlayışına göre işleyerek geliştirilmesini söyler ve ancak bu şekilde Türk müziğinin yükseleceğini ve uluslararası müzik arenasında yerini alabileceğini bildirmiştir (Akkaş, 2015: 40-60).

Cumhuriyet döneminde halkın eğitime ilişkin çok yönlü etkinliklerde bulunan kurumların başında gelen halkevleri ve köy enstitülerinde Atatürk'ün müzik anlayışı doğrultusunda katılımcılara ve öğrencilere müzik eğitimi verilmiştir. Bu süreçte özellikle köy enstitülerinde saz eğitimi usta öğreticiler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Âşık Veysel ve Âşık İzzet Özkan isimlerini usta öğretici olarak görmekteyiz. Âşık Veysel 1941-1946 yılları arasında altı köy enstitüsünde bağlama öğretirken ve konserler vererek (Tutu, 2008: 105) bu alana hizmet etmiştir. Âşık Ali İzzet Özkan da halkevlerinde dinletiler vererek Âşık Veysel ile birlikte köy enstitülerinde gezici saz öğretmenliği yaparak (Başgöz, 1979: 14) halk müziğini ve âşık müziğini tanıtmış ve aktarmıştır.

Atatürk'ün "Ulusal Mücadele ve Çağdaşlaşma Lideri" olarak evrensel niteliklerini ortaya koyan 27 Kasım 1978 Tarihli UNESCO Genel Kurulu kararı doğrultusunda 100. Doğum Günü

dolayısıyla bütün dünyada "1981 Atatürk Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bir barışçı, inkılapçı, önder, devlet adamı, insan haklarına saygılı, üstün kişi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak tanımlanan Atatürk'ün dünya gençlerine örnek olması adına alınan bu ilk ve tek kararla (Özeker, milliyet, 28.11.2011) çeşitli etkinlikler ve kutlamalar gerçekleştirilmiştir.

Bu karar kapsamında 1981 yılı bütün yurttan ve dost ülkelerde birbirinden güzel programlar ile sunulmaya başlanmıştır. Ülkemizde kültürel/folklor kapsamında 15. Geleneksel Türkiye Âşıklar Bayramı (Konya) Atatürk sevgisine adanırken (Halıcı, 1981: 1) TRT "Atatürk" konulu şiir yarışmasında da âşıklar, Atatürk'ün çeşitli kişilik özelliklerini ve devrimlerini dile ve tele getirmişlerdir. Bu yarışmada birinci olan eser dahil dereceye giren eserlerden bazılarını araştırmamızda ulaşılmış ve yer verilmiştir. Bu tarihten öncede sonrada günümüzde de âşıklar Atatürk'ü özlemle, sevgi ve saygıyla eserlerinde anmaya devam etmişlerdir. Bu bağlamda Atatürk, Anadolu'da âşıkların eserlerinde en çok dillendirdikleri liderlerin başında gelmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal, iktisadi, politik, inançsal vb. bağlamda toplumu ilgilendiren her konuda estetik becerisi çerçevesinde müzik eşliğinde söz söyleyen âşıkların vatanın kurtarıcısı, cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün kişisel özellikleri ve devrimlerini konu edindiği kayıtlı/sesli üretimlerini ulaşılabildiği oranda tespit etmek ve eserlerin, notaya alınarak müziksel ve edebi analizi yapılarak bir arada sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, konuya ilişkin arşiv ve kaynak taraması yapılarak elde edilen veriler betimsel olarak içerik ve müziksel analiz yoluyla çözümlenmiştir. "Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2014: 77).

Bulgular

Atatürk, marşlar ve çocuk şarkılarının dışında anonim halk müziği ve edebiyatı, âşık müziği ve edebiyatında da ele alınmış ve işlenmiştir. Ankara türküsü "Gazi Paşa Orduların Başında" (Boratav, t.y.: 125), Kars türküsü "Hoş Gelişler Ola Mustafa Kemal Paşa", Artvin türküsü "Ata Barı" Atatürk'e hitaben söylenmiş en çok bilinen anonim halk türkülerindendir. Atatürk'ün daha çok Âşık Veysel, Ali izzet, Sulari, Taşlıova, Çobanoğlu, Mahzuni ve çok daha fazla âşığın şiirlerinde ve müziklerinde konu edinip işlendiği görülmüştür. Bu eserlerde Atatürk, halk dolayısıyla âşık dilinde Boratav'ın belirttiği şekliyle şu adlarla anılmıştır: "Mustafa Kemal Atatürk 1935'e kadar, Kemal Paşa, Mutafa Kemal Paşa, Gazi Paşa, Gazi Kemal Paşa, Gazi adlarıyla anılırdı. 1935'ten bu yana bu çeşitlemelerin yerini alan Atatürk adı, ölümünden sonra halk dilinde daha da kısaltılarak "Ata" ya da "Atam" biçimlerine dönüşüyor" (Boratav, t.y.: 121). Bu çalışmada tespit edilmiş olan âşık üretimlerinde Boratav'ın sıraladığı bu adların birçoğunun kullanıldığı görülmektedir.

Gerek âşıklık geleneği gerek halk geleneği bağlamında "Atatürk" konulu yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak edebi bir betimleme yapıldığı görülmüştür. Pertev Naili Boratav'ın "Halk Geleneğinde Atatürk ve Atatürk Devrimleri" başlıklı çalışması bir araya getirilen şiirlerde Atatürk'ün kişilik ve devrimlerinin halk ya da âşıkların duygu ve düşüncelerinde nasıl algılandığı hakkında özgün bir araştırma olma özelliği göstermektedir. Kadim Ülker'in kaleme aldığı "Alevi Bektaşî Şiir Geleneğinde Atatürk Sevgisi" başlıklı yazısında Alevi Bektaşî ozan/âşıkların Atatürk algısı ve sevgisi şiirlerle gösterilmiştir. İrfan Ünver Nasrattınoğlu'nun 1976 basımlı "Âşıkların Diliyle Atatürk" ve 1992 basımlı "Doğumunun 110. Yıldönümü Dolayısıyla Âşıklardan Yüce Atatürk'e Deyişler", Feyzi Halıcı'nın 1981 basımlı "Saz Şairlerinin Diliyle Atatürk" kitap çalışmalarında âşık şiirlerine yer verilmiştir.

Âşıklık geleneğinde âşık şiirini müziğinden ayrı düşünemeyiz. Bu nedenle bu çalışmada Atatürk ve devrimlerine olan sevgisini, bağlılığını dile getiren âşık üretimlerini yalnızca şiirsel olarak ele alıp bir içerik analizine gitmenin eksik olacağı düşüncesiyle tespit edilen müzikli üretimler notalarıyla ele alınarak analiz edilmiştir.

Bu çalışmada yapılan özel ve internet tabanlı arşiv taraması sonucu kayıtlarına ulaşılabilen âşık tarzı 29 türkü Âşık Veysel'den günümüze kronolojik bir sıralamayla verilmiştir. Her eser edebi ve müziksel özellikleriyle incelenmiştir.

Söz- Müzik:
Âşık Veysel SATIROĞLU

AĞLAYALIM ATATÜRK'E
(Ağıt)

Notaya Alan:
Makbule ORAL

AG LA YA LI M A TA TÜ R KE BÜ TÜN DÜ N YA KAN A G LA DI (SAZ)

BAŞ BU Ğ OL MUŞTUMÜ LKE GEL Dİ ECEL CANA Ğ LA DI

(SAZ) ŞÜP HE Sİ Z BU DÜ N YA FA Nİ TAN RI Nİ N AS

LA Nİ HA Nİ İN Sİ Sİ N Sİ CE Mİ MAH LU K HE Pİ Sİ BİR DEN AĞ LA DI

Nota 1. "Ağlayalım Atatürk'e" <https://www.youtube.com/watch?v=d2jSoWk7xqE> (31.10.2019)

1894 Sivas/Sarkışla doğumlu Âşık Veysel Şatıroğlu, Kurtuluş savaşı, Cumhuriyet'in ilanı ve İnkılaplarla Türkiye'nin değişim yıllarına şahitlik etmiş bir âşık olarak Atatürk'e olan büyük sevgisini şiirleri ve türküleriyle dile getirmiş âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden biridir. Belli bir süre usta malı eserleri seslendiren Veysel, ilk şiirini Atatürk için cumhuriyetin 10. yıldönümünde yazmıştır ve "Atatürk'tür Türkiye'nin İhyası / Kurtardı Vatanı Düşmanımızdan" (Nasrattınoğlu, 1992: 173) mısraları ile başlayan bir destan kaleme almıştır. Atatürk hayatta iken onun için dillendirdiği bu destanın yanında başka şiirleri de olan âşığın, Atatürk'ün ölümü nedeniyle seslendirdiği "Ağlayalım Atatürk'e" ağıtı en önemli eserlerinden biridir. Veysel bu eserinde, Atatürk'ün kuvvetli ve kudretli bir kişiliğe sahip; fabrikalar kuran demiryolu ve uçağı vatana getiren düşmanların dahi ağladığı bir lider olduğunu vurgulamaktadır.

Edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Ağıt" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Muhayyer) dizisinde, 7/8'lik (3+2+2) aksak (Devr-i Hindi) usullü, Kırık Hava formunda "Ağıt" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık Ali İzzet ÖZKAN

ATATÜRK

Notaya Alan:
Makbule ORAL

HEY DO ST KO CA MAN MİL LE TİN KO CA MA N TÜR KÜN (SAZ)

5 HÖ KÜMDAR KU MAN DA RI NA A TA TÜRK (SAZ)

8 ÖZ EV LA DI ÖZ SA İİ Bİ BU MİL KÜN (SAZ)

11 KAH Rİ MAN LAR KAH Rİ MA Nİ A TA TÜ RK E Y VAH E Y HEY

Nota 2. "Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=-XIIN84TmmE> (31.10.2019)

1902 Sivas/Sarkışla doğumlu Âşık Ali İzzet Özkan ustası olarak kabul ettiği Âşık Veysel gibi Mustafa Kemal önderliğinde gerçekleşen Anadolu'daki değişimlere şahitlik etmiş ve ona olan sevgisini ve devrimlerini dillendirdiği eserler kaleme almıştır. Bu eserlerden biri de "Atatürk" türküsüdür. Özkan bu türküsünde Atatürk'ü, mavi gözleri, güneş yüzü gibi fiziki özelliklerinin yanı sıra hükmeden, yaptıklarıyla vatani ve milleti kurtaran kahraman ve kurtarıcı bir kişilik olarak betimler.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Tahir-Gülizar) dizisinde, söz bölümü "serbest" ara sazı 5/8'lik (3+2 / 2+3) aksak (Türk Aksağı) usullü, Uzun+Kırık Hava formunda "Maya" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık Davut SULARİ
Aşık Sadi DEĞER

BU VATANDA ATATÜRK'ÜN ESERİ -Atışma-

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Aşık Sadi Değer

YÜ Z BİN Yİ L GE Ç SE DE U NU TU LA MAZ BU VA TA N DA

5 A TA TÜR KÜ N E SE Rİ TA RİH LE RE MA L DIR DÜ N YA

9 YA ŞA YAN VA TA Nİ M DA A TA TÜR KÜ N E SE Rİ (SAZ)

18 *Âşık Davut Suları*

HA LI FE LI K PE N DİN Sİ L Dİ KE NA RA

21 YAZ DIR DI YA ZI LA R TA H TA DU VA RA

24 BAK SA NA E SE RE SE N DE BU A RA

27 O ŞAP KA N DA A TA TŪ R KŪ N F SE Rİ

Nota 3. "Bu Vatanda Atatürk'ün Eseri" https://www.youtube.com/watch?v=_42iSQJIBvs (01.11.2019)

Âşıkların kendi hünelerlerini sergiledikleri doğaçlama olarak yapılan karşılıklı atışmalar âşıklık geleneğinde önemli bir icra biçimidir. Atatürk'ün 100. doğum yılı nedeniyle TRT'nin yaptığı "Güzelleme" dalı şiir yarışmasında derece alan 1925 Erzincan/Çayırılı doğumlu Âşık Davut Suları ve 1929 Kars/İncesu köyü doğumlu Âşık Hasreti mahlaslı Sadi Değer'in "Bu Vatanda Atatürk'ün Eseri" ayaklı atışması güzel bir atışma örneğidir. Âşık Hasreti ile başlayan atışmada Atatürk, tarihlere mal olmuş başarı ve devrimleri üzerinden methedilmektedir. Âşık Davut Suları bir dördünlüğünde özellikle halifelüğün kaldırılması, harf ve şapka devrimlerine vurgu yapmaktadır.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 5/8'lik (2+3) aksak (Türk Aksağı) usulünde, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz- Müzik: Aşık Davut SULARİ **KALK ATATÜRK** **Notaya Alan:** Maknule ORAL

A TATÜRK İ NÖ NÜ KALK GÜRSEL BA BA A TATÜRK İ NÖ NÜ
KALK GÜR SE L BA BA HERGÜN KIRILI YORHE Y HE Y A NA DÖ L LE Rİ (SAZ)
) BU KA V Mİ SÜF YA NINHE Y HE Y DÜŞMAN CA ÇA BA (SAZ) ZİN CİR VU RU LU YORHE Y HE Y
A NA DÖ L LE Rİ (SAZ) A NA DÖ L LE Rİ (SAZ)

Nota 4. "Kalk Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=2IWorXwhPko> (01.11.2019)

Âşık Davut Sulari'nin yakınında bulunmuş ve onun çalışmalarını arşivleyen Nuri Derin ile "Kalk Atatürk" eseri hakkındaki görüşmede (27 Aralık, 2019), eserin kendi evinde kayıt altına alındığını da belirterek Sulari'nin "Kalk Atatürk" deyişini, Tunceli/Pülümür'de bir mühendis alevi gencin, Erzincan/Çayırılı'da dört alevi gencin öldürülmesi olaylarından sonraki duygularla dile ve tele getirmiş olduğunu aktarmıştır. 1979 yılında seslendirdiği bu deyişte, tarih boyunca sürmekte olan Alevi-Sünni çatışmasında Alevilerin baskı ve zulüm gördüğünü dile getirerek Cumhuriyet'in ilk lider ve yöneticileri olan Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'e seslenerek bir anlamda şikayette bulunmaktadır.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Taşlama" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Kerem (Muhayyer) dizisinde, 4/4'lük ana (Sofyan) usulünde, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik: Aşık Davut SULARİ **SİNEYİ ULUSTAN ÇIKTI ATATÜRK** **Notaya Alan:** Maknule ORAL

SUS TU RUL MUŞ MİL LET YI KIL MIŞ VA TAN BİR Ü MİT BİR İ ŞİK A RAR CEM O LA N (SAZ)
BÖY LE Sİ GÜN LER DE GÜ VEN YA RA TAN Sİ NE Yİ U LUS TAN ÇIK TI A TA T Ü RK (SAZ)

Nota 5. "Sineyi Ulustan Çıktı Atatürk" (Nuri Derin-Müzik Arşivi)

Âşık Davut Sulari "Sineyi Ulustan Çıktı Atatürk" türküsüyle zor günlerden kurtulmak isteyen milletin bir umut aradığı ve Atatürk'ün böyle günlerde güven yaratan biri olarak milletin içinden çıktığını dile getirmiştir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 2/4'lük ana (Nim Sofyan) usulünde, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

BUGÜN BİZE HOŞ GELDİNİZ ERENLER
(Kemal Atatürk'ün Aydın İzinden)

Söz-Müzik: Âşık Hüseyin ÇIRAKMAN Notaya Alan: Makbule ORAL

HİS SE A LIN ÇI RAK (SAZ) MA _____ NİN SÖ ZÜN DEN (SAZ) ZER RE KAÇ MAZ A RİF (SAZ)

4 LE _____ RİN GÖ ZÜN DEN (SAZ) KE MA L A TA TÜR KÜN HEY DOST A _Y DİN İ ZİN DEN (SAZ)

7 BU GÜ N Bİ ZE _____ HOŞ GEL (SAZ) Dİ _____ NİZ E RE N LER (SAZ)

Nota 6. "Kemal Atatürk'ün Aydın İzinden" <https://www.youtube.com/watch?v=gBjOvkG3ZuA>

(01.11.2019)

1930 Çorum/Sungurlu doğumlu Âşık Hüseyin Çırakman, çalıp söylediği türkülerde Atatürk ilke ve devrimlerinin izinde olduğunu dillendirir ve bu ilkelerle yol almayı öğütler. Çırakman, Atatürk'e olan hayranlığını, sevgisini ve bağlılığını "Bugün Bize Hoş Geldiniz Erenler" türküsünün son dördlüğünde "Kemal Atatürk'ün Aydın İzinden" diyerek göstermektedir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyin) dizisinde, 4/4'lük ana (Sofyan) usulünde, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz- Müzik:
Aşık DAİMİ (İsmail AYDIN)

ATATÜRK'E ERMEDİKÇE

Notaya Alan:
Makbule ORAL

HAK KA GÖ NÜL VE R ME Dİ K ÇE HAK KA GÖ NÜL VE R ME Dİ K ÇE

A TA TÜR KE E R ME Dİ K ÇE ÇA KA L LA RI SÜ R ME Dİ K ÇE

SÜRÜM SÜRÜM SÜRÜ NÜ RÜZ HEY (SAZ) ÇA KAL LA RI SÜ R ME Dİ K ÇE

Nota 7. "Atatürk'e Ermedikçe" <https://www.youtube.com/watch?v=q8NsnxCbwRs> (02.11.2019)

1932 yılında Erzincan/Tercan doğumlu Âşık Daimi mahlaslı İsmail Aydın, Atatürk ile ilgili duygu düşünce ve sevgisini şiirlerinde ve ezgilerinde dile getiren önemli âşıklardan biridir. "Toplumların Önderi Yurdun Mimar / Biri Hacı Bektaş Biri Atatürk" şiirinde Atatürk ve Hacı Bektaş'a aynı nazardan bakarak, iki önderin bilime, barışa, kadına yaklaşımlarını dillendiren Daimi, "Atatürk'e Ermedikçe" deyişinde ise olumsuzluklardan kurtulmanın yolunun onun düşüncelerini benimsemek ve o düşüncelere ulaşmakla olabileceğini vurgulamaktadır.

Edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini Gülizar) dizisinde, 4/4'lük ana (Sofyan) usulünde, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık DAİMİ (İsmail AYDIN)

GÜCENME SEVDİĞİM AÇMA ARAYI (DEVİMLERİN AŞIĞI)

Notaya Alan:
Makbule ORAL

DA İ MİYİM DEV RİM(SAZ) LE RİN A ŞI ĞI (SAZ) DEV RİM LER DİR KA RAN (SAZ)

LI ĞIN I ŞI ĞI (SAZ) O BAH ÇE NİN OL DUK HEY DOST BİZ SAR MA ŞI ĞI (SAZ)

SA RI LIP DO LA N DIK (SAZ) DAL LE Rİ Nİ ZE (SAZ)

Nota 8. "Devrimlerin Aşığı" <https://www.youtube.com/watch?v=s1djqnSvDng> (02.11.2019)

Âşık Daimi, "Gücenme Sevdığım Açma Arayı" deyişinin son dörtlüğünde "Daimi'yim Devrimlerin Aşığı / Devrimlerdir Karanlığın Işığı" dizelerinde gelişmenin ve aydınlanmanın yolu olan devrim olgusuna duyduğu sevgiyle birlikte aynı zamanda Atatürk ve devrimlerinin aşığı bir ozan olarak bu devrimlere olan inancını, sevgisini ve bağlılığını dile getirmiştir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini) dizisinde, 4/4'lük ana (Sofyan) usulünde, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz: Aşık MİHNETİ

Kaynak Kişi: Aşık Feyzullah ÇINAR

ATATÜRK

Notaya Alan:

Makbule ORAL

TÖREN GÜNLERİNDE İKİ YÜZ LÜLER YALAN İLE EL BAĞLI
 YOR A TA TÜRK BÖYLE GÜNDE O N LAR
 BİZDENİZ Lİ LAR RÖL YAPARAK HAVLU YOR LAR A TA TÜRK

Nota 9. "Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=gPBxdbbD1Hg> (02.11.2019)

1929 Erzurum/Şenkaya doğumlu Âşık Mihneti'nin sözlerini yazdığı ve 1937 Sivas/Divriği doğumlu Âşık Feyzullah Çınar tarafından seslendirilen "Atatürk" türküsünde "Tören Günlerinde İki Yüzlüler / Yalan ile El Bağlıyor Atatürk" dizeleri ile Atatürk yolunda giden ve devrimlerine sahip çıkanlara zorluklar çıkaranları, Cumhuriyet ve Atatürk karşıtı olanları halkın önünde rol yaparak sahte duruşlar sergilediklerini yererken eserlerine hayran bütün ozanların ise onu çalıp çağırdığı dillendirilerek methedilmektedir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Taşlama ; Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Muhayyer) dizisinde, 7/8'lik (2+2+3) aksak (Devr-i Turan) usulü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Kaynak Kişi:
Feyzullah ÇINARŞU İKİLİK KALKSIN BİRLİK OLSUN
(YÜRÜR İSEK ATATÜRK'ÜN İZİNDEN)Notaya Alan:
Makbule ORAL

SE FİL PİRİM AN LA SA LAR SÖ ZÜ M DE N (SAZ)
 BU VA TA NA BA Ğ LI O LAH Ö ZÜ N DE N (SAZ)
 YÜ RÜR İ SE K A TA TÜR KÜN İ Zİ N DE N (SAZ)
 O ZA MA N İ LE R LE R Bİ ZİM TÜR Kİ YE (SAZ)

Nota 10. "Yürür İsek Atatürk'ün İzinden" (Makbule Oral-Müzik Arşivi)

Sefil Pir mahlaslı 1926 Amasya/Mecitözü doğumlu Fikret Piroğu tarafından kaleme alınmış ve kaynak kişi Âşık Feyzullah Çınar tarafından seslendirilen "Şu İkilik Kalksın Birlik Olsun" deyişinde ancak vatana özden bağlı olmakla ve Atatürk'ün izinden yürümekle Türkiye'nin ilerleyebileceği dile getirilmiştir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini Gülizar) dizisinde, 7/8'lik (3+2+2) aksak (Devr-i Hindi) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz: Âşık Şeref TAŞLIOVA
Müzik: Salih ŞAHİN

BİRİ ANADOLU BİRİ ATATÜRK

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Bİ Rİ BÜL BÜ L O _ L DU _ _ _ _ _ Bİ Rİ Sİ GÜ L DÜ _ R Bİ Rİ Sİ GÜ L DÜ R

Bİ Rİ A NA _ DO _ LU _ _ _ _ _ Bİ Rİ A TA _ TÇ RK Bİ _ Rİ _ A TA _ TÇ RK

Bİ Rİ SEV Gİ Lİ DİR Bİ Rİ GÜ ZE L Dİ R Bİ Rİ A NA _ DO _ LU _ _ _ _ _

Nota 11. "Biri Anadolu Biri Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=Ebz4fhzVnRc> (02.11.2019)

2010 yılında UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi" seçilen 1938 Kars/Çıldır doğumlu Âşık Şeref Taşlıova Anadolu âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden biridir. Gerek ferdi gerek atışmalarda pek çok konuda çalmış söylemiş olan âşık, "Atatürk" konulu şiirler de kaleme almıştır. Atatürk'e olan sevgisini "Ölüm Yılı Doğdum Ondan Şansızım" (Nasrattınoğlu, 1992: 178) dizeleriyle ifade eden Taşlıova, UNESCO "1981 Atatürk Yılı" kapsamında TRT'nin "Atatürk" konulu şiir yarışmasına katılmıştır ve "Biri Anadolu Biri Atatürk" şiiriyle birinci olmuştur. Bu şiirde özet olarak Atatürk'ün Cumhuriyeti kuran, hürriyeti getiren kurtarıcı ve lider vasıfları; Anadolu'nun ise saran sarmalayan ve kurtarılan bir yurt olduğunu işlemiştir. Âşığın bu şiiri, Kars'lı müzisyen, derlemeci Salih Şahin tarafından müziklendirilerek seslendirilmiştir.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Tahir-Gülizar) dizisinde, 10/8'lik (2+3+2+3) aksak (Curcuna) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik: **KEMAL KEMAL DİYE SESLENİR**
 Aşık Murat ÇOBANOĞLU

Notaya Alan: **Makbule ORAL**

serbest

HEY BE TİN DEN DÜŞ MAN YUR DU ET Tİ TE _ RK VA TAN Ü ÇÜN CAN DAN VER MİŞ TİR E MEK

serbest

(SAZ _ _ _ _ _) KEMAL DE Dİ GİM KEMAL A TA TŪ _ RK

serbest

VA TA N KE MAL KE MAL Dİ YE SES LE _ Nİ R (SAZ _ _ _ _ _)

Nota 12. "Kemal Kemal Diye Seslenir" <https://www.youtube.com/watch?v=Er6NgBqli7s> (02.11.2019)

1940 Kars/Arpaçay doğumlu Âşık Murat Çobanoğlu bir şiirinde "Dünya Arslanıdır Kemal Atatürk" diyerek dünyada eşi benzeri olmadığını düşündüğü Atatürk'e olan sevgisini şiirlerinde ve türkülerinde dile getirmiş Anadolu âşıklık geleneğinin önemli âşıklardan biridir. Çobanoğlu, Atatürk ile ilgili bu düşüncelerini çalışmada yer verdiğimiz "Vatan Kemal Kemal Diye Seslenir" eserinde işlemiştir. Bu türküde âşık, Atatürk'ü Aslan duruşlu, heybetli, yiğit, kahraman sıfatlarıyla anarak onun vatana verdiği emeği vurgulamıştır.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini) dizisinde, söz bölümü "serbest", ara sazı 5/8'lik (2+3) aksak (Türk Aksağı) usullü, Uzun+Kırık Hava formunda "Maya" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik: **SARI SAÇLIM MAVİ GÖZLÜM**
 Aşık Mahzuni ŞERİF

Notaya Alan: **Makbule ORAL**

SA NA HAS RET SA NA VUR GÜN GÖN LŪ _ MŪ _ Z (SAZ _ _ _ _ _)

NE RE DE SİN MA Vİ GÖZ LŪM NER DE _ NER DE _ NER DE _ SİN DOST (SAZ _)

BU GE Mİ BU _ KA RA _ DE _ Nİ _ Z SA RI SAÇ LIM MA Vİ _ GÖZ LŪM NER DE NER DE

Nota 13. "Sarı Saçlım Mavi Gözlüm" <https://www.youtube.com/watch?v=kFP6WSGYUN0> (03.11.2019)

1939 Kahramanmaraş/Afşin doğumlu Âşık Mahzuni Şerif, Anadolu âşıklık geleneğinin en üretken önemli âşıklarından biridir. Çağının Pir Sultanı olarak değerlendirilen Mahzuni, eserlerinde inanç bağlamı dışında özellikle toplumun sorunlarına eğilmiş ve haksızlıkları dile getirmiştir. Mahzuni aynı zamanda eserlerinde, Atatürk'e ve devrimlerine olan sevgi ve bağlılığı da dile getirmiştir. "Nerdesin Dost?" diyerek nerede olduğunu sorguladığı, izini aradığı "Sarı Saçlım Mavi Gözlüm" türküsünde ona olan sevgisini, hasretini seslendirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Bozlak (Muhayyer Kürdi) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık Mahzuni ŞERİF

BEN AĞLAMAM ON KASIMDA

Notaya Alan:
Makbule ORAL

BEN AĞ LA MA M ON KA SI M DA (SAZ —) Ö NU HER GÜ N Dİ Rİ GÖ R DÜ M

(SAZ —) Ö LE NE DE K GÖ RE CE Gİ M DOĞ DU GÜ M DA N BE Rİ GÖ R DÜ M

HAL KA VER MİŞ TİR CA NI — NI — HALK TAN AL MIŞ Ü N VA NI — NI —

Nota 14. "Ben Ağlamam On Kasımda" <https://www.youtube.com/watch?v=rqjEPRj-o3M> (03.11.2019)

Âşık Mahzuni Şerif "Ben Ağlamam On Kasımda" diyerek Atatürk'e sevgisini, minnetini, hayranlığını dile getirmiştir. Bunun yanında onun eserleriyle her yerde olduğunu ve yaşamaya devam ettiğini mısralarında hissettirmektedir.

Eser edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Muhayyer) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık Emîni Düştü

CUMHURİYET DEMOKRASİ ATATÜRK

Notaya Alan:
Makbule ORAL

ÜÇ GÜ ZEL VAR BİR Bİ Rİ N DEN A Y RI L MAZ (SAZ —)

CUM HU Rİ YET DE MOK RA Sİ A — TA — TÜRK (SAZ —)

Nota 15. "Cumhuriyet Demokrasi Atatürk" https://www.youtube.com/watch?v=wzEW8_9Ep_A (03.11.2019)

1943 Tokat/ Zile doğumlu Âşık Emîni Düştü, Atatürk ve devrimlerini benimsemiş bir âşık olarak eserlerinde özellikle Cumhuriyet ve Demokrasiye vurgu yapmaktadır. Âşık, "Cumhuriyet Demokrasi Atatürk" eserinde üçünü birbirinden ayrılmaz bir yaşam felsefesi ve yaşam gıdası olarak betimlemektedir. Değişinde, insanlığı dili, dini, ırkı, rengi nedeniyle ayırmayan ve kayırmayan Cumhuriyet, Demokrasi ve Atatürk'e olan bağlılığını dile getirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini-Gülizar) dizisinde, 5/8'lik (2+3) aksak (Türk Aksağı) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Aşık Emini Düştü

CUMHURİYET KURDULAR

Notaya Alan:
Makbule ORAL

Sİ LİP KA RAN LI GİN FIR TI NA SI NI_ (SAZ_) YEL LE RİY LE CUM HU Rİ YET
KUR DU LA R (SAZ_) MUS TA FA KE MA LİN ÖN DER Lİ GİN DE_ (SAZ_)
EL LE RİY LE CUM HU Rİ YET KUR DU LA R KUR DU LA R KUR DU LA R

Nota 16. "Cumhuriyet Kurdular" https://www.youtube.com/watch?v=dy_D6L2o-6M (03.11.2019)

Âşık Emini Düştü, TRT'nin Atatürk'ün doğumunun 100. yılı nedeniyle açtığı Atatürk konulu Destan dalında şiir yarışmasında yukarıda notasını verdiğimiz ve "Silip Karanlığın Fırtınasını / Yelleriyle Cumhuriyet Kurdular / Mustafa Kemal'in Önderliğinde / Elleriyle Cumhuriyet Kurdular" destanıyla üçüncülük ödülü almıştır (Yardımcı, 2010: 3). Âşık, "Cumhuriyet Kurdular" destanını seslendirerek âşıklık hayatının daha ilk dönemlerinde Atatürk'e ve eserlerine bağlılığını ve hayranlığını dillendirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Destan" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Muhalif (Segah) dizisinde, 5/8'lik (2+3) aksak (Türk Aksağı) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz- Müzik:
Aşık Şah SENEM

BİZİM YİĞİTLER (Atasından Almış Özü)

Notaya Alan:
Makbule ORAL

BU VA TA NIN OĞ LU KI Zİ Bİ ZİM Yİ GİT LER Yİ GİT LER R HEY HE Y
A TA SIN DA N AL MIS Ö ZÜ_ Bİ ZİM Yİ GİT LER Yİ GİT LE R HEY HE Y

Nota 17. "Bizim Yiğitler" <https://www.youtube.com/watch?v=wwddXlkP2EY> (04.11.2019)

1943 Kars/Sarıkamış doğumlu Âşık Şahsenem Bacı, Anadolu âşıklık geleneğinin önemli kadın âşıklarından biridir. Toplumsal içerikli şiirleri ve türküleri de bulunan Şahsenem Bacı "Bizim Yiğitler" türküsünde "Atasından almış özü" diyerek Atasının izinden giden ülke gençlerini yiğit olarak niteleyerek övmüştür ve Atatürk'e olan sevgisini dillendirmiştir.

Eser edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Koçaklama" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini Gülizar) dizisinde, 5/8'lik (2+3) aksak (Türk Aksağı) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

YOK BÖYLE BELEŞ
(Atamız Atatürk)

Söz- Müzik: Abdullah PAPUR Notaya Alan: Makbule ORAL

PA PUR DU YUR HAL KA O LAN DU RU MU (SAZ) E Lİ MİZ DE MEM LE
KE TİN SO RU NU (SAZ) A TA MİZ A TA TÜRK TÜR KÜN YO LU NU (SAZ)
BİR DA HA SEN TA NIT CA NİM KA ROĞ LAN (SAZ)

Nota 18. "Atamız Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=moXJYRniRT0> (04.11.2019)

1945 Sivas/Divriği doğumlu Abdullah Papur, "Yok Böyle Beleş" türküsünde Atatürk'e sevgisini ve bağlılığını dillendirmiştir. Türküde dönemin politik yapısı ve bazı liderler yerirken bir umut olan Ecevit övülmektedir. Papur, bu türküde Karaoğlan lakaplı Ecevit'e seslenmekte ve bu seslenişte ortada duran memleket sorunlarını çözmek için Atatürk'ün yolunu takip etmesini öğütleyerek halka tekrar tanıtmaya ve anlatmaya çağırısında bulunmaktadır.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme;Taşlama" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

KAHRAMAN ECEVİT
(Atatürk'e Giden Doğru Yol Senin)

Söz-Müzik: Abdullah PAPUR Notaya Alan: Makbule ORAL

VA TAN SE Nİ N MİL LE T SE Nİ N YURT SE NİN (SAZ)
A TA TÜR KE DO Ğ RU Gİ DE N YO L SE NİN (SAZ)
BİR GA Rİ P O ZA N VAR PA PU R DA SE NİN (SAZ)

Nota 19. "Atatürk'e Giden Doğru Yol Senin" <https://www.youtube.com/watch?v=3F4XE1RVREQ> (04.11.2019)

Abdullah Papur, kahraman-yiğit olarak nitelediği Ecevit için seslendirdiği "Kahraman Ecevit" türküsünde, başbakan seçilen Ecevit'e seslenerek "Atatürk'e doğru giden yol senin" diyerek onu, Atatürk'e giden yolun takipçisi ve teminatı olarak görmektedir. Atatürk'ü ve devrimlerini benimsemiş olan âşık, memleketi yönetecek olan liderlerin Atatürk yolunu takip etmesi inancını ve düşüncesini türküsünde dile getirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak-Huzi) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

DEMOKRASİ CUMHURİYET ATATÜRK

Söz-Müzik: Aşık Veli CENANİ Notaya Alan: Makbule ORAL

GÜ NEŞ Gİ Bİ Sİ CA K AY Gİ Bİ BE R RA H DE MOK RA Sİ CU M HU
Rİ YE T A TA T Ü RK İN SAN YA ŞA MI NA HE Y DOST VE Rİ YO R FE RA H
DE MOK YA Sİ CU M HU Rİ YE T A TA T Ü RK

Nota 20. "Demokrasi Cumhuriyet Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=o59dM9qWmi0> (04.11.2019)

1946 Kars/Arpaçay doğumlu Âşık Veli Cenani, Atatürk'e olan bağlılığını ve sevgisini "Demokrasi Cumhuriyet Atatürk" türküsünde dile getirmiştir. Âşık Veli bu türküde, bu üç unsurun birlikte insanın yaşamını ferahlattığını, zalimlerin değil mazlumların yanında olduğunu özetle Mustafa Kemal Atatürk'ün vatana ve insanlara hizmetlerini vurgulamıştır.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Muhalif (Segah) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

ATAM GEL YETİŞ

Söz- Müzik: Aşık Ali SULTAN Notaya Alan: Makbule ORAL

B E KUR TA RI CI KE MAL A TA TÜRK MİL LE Tİ MİZ PE Rİ ŞA N DIR GE L YE TİŞ
YOK SU LU N BOY NU NA VU RAN VU RA NA HAK SIZ LAR E LİN DE KAL DIK GE L YE TİŞ
GE L YE TİŞ A TA M GE L YE TİŞ KUR BAN GE L YE TİŞ NO LUR GE L YE TİŞ

Nota 21. "Atam Gel Yetiş" <https://www.youtube.com/watch?v=1xTxG5VWL9Y> (04.11.2019)

1947 Sivas/Yıldızeli doğumlu Âşık Ali Sultan, Atatürk'e olan sevgi ve bağlılığını "Atam Gel Yetiş" deyişinde dile getirmiştir. Sultan, serbest ritimle başladığı bu deyişinde yoksulluklar ve haksızlıklarla perişan olduğunu düşündüğü milletin kurtuluşunun Atatürk'te olduğunu dillendirerek ona çağrıda bulunmaktadır.

Edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde bir eserdir. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini Gülizar) dizisinde, söz bölümü Serbest + 4/4'lük (Sofyan) usullü, Uzun+Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Muhlis AKARSU

KOCA MUSTAFA KEMAL'İ

Notaya Alan:
Makbule ORAL

EA Nİ KUR MUŞ SUN TE ME Lİ Bİ L MEM SA NA NE DE ME Lİ (SAZ _____)

KO CA MU TA FA KE MA Lİ YE DİN Yİ NE DOY MA DİN Mİ

KA R Nİ BÜ YÜ K KO CA DÜ N YA (SAZ _____) DÜ N YA DÜ N YA YA LA N DÜ N YA

Nota 22. "Koca Mustafa Kemal'i" <https://www.youtube.com/watch?v=ek8nuPw16KI> (05.11.2019)

1948 Sivas/Kangal doğumlu Muhlis Akarsu, bu deyişinde fani dünyayı sorgularken bir taraftan da Atatürk'e olan sevgisini dile getirmektedir. Alevi kültürel kimliğine mensup Akarsu bu deyişinde "Seni Okuyup Yazanı / Yunus Gibi Bir Ozanı / Koskocaman Pir Sultan'ı / Yedin Yine Doymadın mı" diyerek inançsal/toplumsal gelenekleri açısından önemli şahsiyetler olan Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal gibi büyük ozanların ve "Koca Mustafa Kemal'i / Yedin Yine Doymadın mı" diyerek toplumsal açıdan önemli Cumhuriyet'in kurucusu büyük lider Atatürk'ün bile öldüğünü ve dünyanın haksızlara kaldığını vurgulamaktadır.

Eser edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Taşlama" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz: Âşık Hüseyin Kaçıran
Müzik: Âşık GÜLABİ

BİRİ HACİBEKTAŞ BİRİ ATATÜRK

Notaya Alan:
Makbule ORAL

ŞU MÜS— BET İ— Lİ Mİ— N KA PU SUN A ÇAN (SAZ—) Bİ Rİ HA Cİ— BE K TA Ş

Bİ Rİ A TA TŪ— RK Bİ Rİ HA Cİ BEK TA— Ş Bİ Rİ A TA TŪ— RK

BU VA TA NA EN ÇO— K E ME Gİ GE ÇEN (SAZ—) Bİ Rİ HA Cİ— BE K TA Ş

Nota 23. "Biri Hacibektaş Biri Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=VILWfj91zmQ>
(05.11.2019)

1929 Adana/Nacarlı köyünde doğan Âşık Hüseyin Kaçıran (Nasrattınoğlu, 1976: 36) tarafından kaleme alınan ve 1950 Çorum/Sungurlu doğumlu Âşık Gülabi tarafından seslendirilen "Biri Hacibektaş Biri Atatürk" deyişinde yaşamları boyunca ilime olan inançlarıyla hareket etmiş, kadın erkek eşitliğini savunmuş, topluma öğretmenlik yapmış olan bu iki değerli önderin, vatana ve Türk diline olan emekleri dile getirilmiştir. "İsmi Anıldıkça Gönüller Coşar/Anıt Kabir ile Dergâha Koşar/Bu Dünya Durdukça İkişi Yaşar/Biri Hacibektaş Biri Atatürk" dizeleriyle bu iki büyük insanın halk, özellikle kültürlerinin ve yaşamlarının en büyük klavuzu olan Alevi-Bektaşî halkı tarafından ne denli sevildiği vurgulanmaktadır.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Âşık Haşimi ASLİHAK

GELSEN ATATÜRK

Notaya Alan:
Makbule ORAL

DO— GU DAN BA TI— YA BİR GÜ NEŞ Gİ Bİ (SAZ—) HA Y Dİ BİR KEZ DA HA

GE L SE N A TA TÜRK (SAZ) SE NİN İL KE LE— RİN TA RI— MAR OL DU (SAZ)

HAY Dİ BİR KEZ DA HA GEL SEN A TA TÜRK (SAZ) AN KA RA A N KA RA

Nota 24. "Gelsen Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=ByE5fBIDi68> (05.11.2019)

1951 Çorum/Ortakışla doğumlu Âşık Haşimi Aslıhak, "Gelsen Atatürk" türküsünde ona olan özlemini dile getirmiştir. Yaşadığı dönemde Atatürk ilke ve inkılaplarının tarımar olduğunu düşünen âşık, bunun çözümünü Atatürk'ün ve düşünce biçiminin bir kez daha gelmesinde aramaktadır.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyini Gülizar) dizisinde, 12/8'lik (Yürük Semai) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Âşık Garip ALİ

ATATÜRK'ÜM

Notaya Alan:
Makbule ORAL

GÖN LÜM DE Kİ YA TAN A S LAN NE RE DE SİN A TA TÛ R KÛM U YAN A R TIK Bİ ZE SE S LEN

NE RE DE SİN A TA TÛ R KÛM U YAN A R TI K HAL KA SE S LEN NE RE DE SİN A TA TÛ R KÛM

Nota 25. "Atatürk'üm" <https://www.youtube.com/watch?v=eZ7y8tkEuDA> (05.11.2019)

1955 Uşak/Eşme doğumlu Âşık Garip Ali, "Atatürk'üm" türküsünde bir taraftan ona olan sevgisini, hayranlığını ve özlemini dile getirirken diğer taraftan siyaseten ondan sonra göreve gelenleri Cumhuriyet, Demokrasi, hürriyet ve eşitlik özelinde eleştirmektedir.

Eser edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem ayağında ("mı" üstüne Uşşak çeşnili), 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava biçiminde bir türküdür.

Söz-Müzik:
Âşık İsa ÇETİN

ATATÜRK'E ÇIKAR YOLUMUZ

Notaya Alan:
Makbule ORAL

O GUZ LAR DAN ÜÇ OK TUR DA BO YU MUZ DOST LAR BO YU MUZ ŞAH MER DAN DAN GE LİR

Bİ ZİM DO LU MUZ Bİ Zİ M DO LU MUZ (SAZ —————) A TA TÛR KE ÇI KAR

Bİ ZİM YO LU MUZ DOSTLAR YOLUMUZ BU NU SÖY LEYEN DE GA RİP KU LU NUZ İ SA KU LU NUZ

Nota 26. "Atatürk'e Çıkar Yolumuz" (Makbule Oral- Müzik Arşivi)

1958 Edremit/Çamcı köyü doğumlu Âşık İsa Çetin, "Atatürk'e Çıkar Yolumuz" türküsünde bir tahtacı alevisi olarak soy ve inanç biçiminin dayandığı kökeni ve bununla birlikte düşünce ve yaşam biçimi olarak yollarının Atatürk ve devrimlerine çıktığını dile getirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Uşşak) dizisinde, 7/8'lik (2+2+3) aksak (Devr-i Turan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik: **Hasan KARABAŞ** **GEL MAVİ GÖZLÜM** Notaya Alan: **Makbule ORAL**

HER Bİ R YAN DAN BED BAH SES LER GE Lİ__YOR İL KE LE RİN Bİ RER Bİ RER Ö LÜ__YOR

CUMHU Rİ YET EL DEN ÇIK TI Gİ Dİ__YOR GEL MA Vİ GÖ__Z LÜM GEL A TA TÛ R KÛM

Nota 27. "Gel Mavi Gözlüm" https://www.youtube.com/watch?v=BO_wwMULfC0 (06.11.2019)

Sivas/Divriği doğumlu Hasan Karabaş, Atatürk ilke ve devrimlerinin yok olmakta olduğunu ve bu nedenle toplumun mutsuz olduğunu vurguladığı "Gel Mavi Gözlüm" türküsünde bu sorunların çözümünün Atatürk ve devrimlerinde olduğunu dile getirmiştir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Güzelleme" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Yahyalı Kerem (Hüseyni) dizisinde, 2/4'lük ana (Nim Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Değiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik: **Emrah MAHZUNİ** **ATATÜRK** Notaya Alan: **Makbule ORAL**

Gİ DE Gİ__DE__SA NA (SAZ__) GE__LE__Yİ M DE R KEN (SAZ__)

CÜP PE LE__R İ__Çİ N DE (SAZ__) KAL DI M A TA TÛRK (SAZ__)

KÜ PE LE__R KU__LA K TA (SAZ__) SAÇ LA R O__MU Z DA (SAZ__)

ZÜP PE LE__R İ__Çİ N DE (SAZ__) KAL DI M A__TA__TÛRK (SAZ__)

Nota 28. "Atatürk" <https://www.youtube.com/watch?v=7nNylGR5xkY> (06.11.2019)

Âşık Mahzuni Şerif başta olmak üzere halk ozanlarından etkilenen 1964 doğumlu Emrah Mahzuni, Emrahi mahlasını kullanarak seslendirdiği "Atatürk" türküsünde iki uç kesimi işaret ederek Atatürk'ün kurduğu modern ve çağdaş yaşam biçiminden uzaklaşıldığına dikkat çekmekte ve bu durumu şikayet etmektedir. "Laiklik Nerede Uygarlık Nerde / Uygulanmaz Oldu Devrimin Nerde / Başta Kiler Çekmiş Gözüne Perde / Çeteler İçinde Kaldık Atatürk" dizeleriyle de bu düşüncesini pekiştirmektedir.

Eser edebi olarak; 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde "Taşlama" türünde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Muhalif (Segah) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Söz-Müzik:
Yusuf BENLİ

BİR GİDER BİN GELİRİZ (Gazi Kemal Önderimiz)

Notaya Alan:
Makbule ORAL

A NA DO— LU DURA DI MI Z TÜR Kİ YE Dİ R SOY A DI MI Z GA Zİ KE MAL ÖN DE Rİ MİZ

KİM SE SUS TU RA MAZ Bİ— Zİ A TA TÜR K TÜR ÖN DE Rİ— MİZ KİM SE SUS TU RA MAZ Bİ Zİ

(SAZ—) CUM HU Rİ YET İ SE Rİ Yİ Z DEV RİM LE Rİ N NE FE Rİ Yİ Z

Nota 29. "Gazi Kemal Önderimiz" <https://www.youtube.com/watch?v=95Yu9dFvEhs> (07.11.2019)

1966 Amasya/ Kertme doğumlu Yusuf Benli, usta âşıkların izinde kendi ferdi üretimlerini yapan akademisyen sanatçı olarak dönemin sosyal ve siyasi gelişmelerine değindiği "Uyan Halkın" eserinde "Zalimlerin Dönmüş Gözü/ Görünmüyor Gerçek Yüzü/ Mustafa Kemal'in Sözü/ Uyan Halkım Halkım Uyan" dizeleriyle Atatürk'ün "Uyuyan milletler ya ölür ya da köle olarak uyanır" sözünden referansla halkı uyanışa çağırmıştır. Atatürk'e olan sevgisini dile getirdiği "Bir Gider Bin Geliriz" eseri ile de cumhuriyet nesli ve devrimlerin takipçisi olarak "Gazi Kemal Önderimiz" diyerek Atatürk'ün izinde olduklarını dile getirmiştir.

Eser edebi olarak; 8'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde kaleme alınmıştır. Müziksel olarak; Garip (Uzzal) dizisinde, 4/4'lük (Sofyan) usullü, Kırık Hava formunda "Deyiş" türünde bir eserdir.

Sonuç ve Değerlendirme

Anadolu halk âşıkları vatanı kurtarma ve Cumhuriyet'i kurmanın yanında güzel sanatlara da önem vermiş ve bu alanda pek çok çalışmaların yapılmasına ön ayak olmuş Mustafa Kemal Atatürk'ü eserlerinde ideal kişilik ve ideal lider olarak övgüyle ele almışlardır. Bu bağlamda âşıklar hem vatan için yaptıkları hem de güzel sanatlara verdiği hizmetler adına Atatürk'e olan gönül borcunu bu şekilde ödemişlerdir ve bu anlamda pek çok çalışmaya imza atmışlardır.

Âşıkların Mustafa Kemal Atatürk'ün kişilik özellikleri ve devrimlerini konu edindiği kayıtlı/sesli üretimlerinin, ulaşılabildiği oranda tespit edilerek bir araya getirilmesinin amaçlandığı bu çalışmada, yirmi dokuz âşık müziği tespit edilmiş ve notaya alınarak analizi yapılmıştır. Atatürk adına yazılmış veya seslendirilmiş âşık üretimleri elbette ki bu eserlerle sınırlı değildir. Seçki

olarak bir araya getirilmiş âşık şiirlerinden oluşturulmuş kitaplarda pek çok Atatürk konulu âşık şiiri bulunurken seslendirilmiş fakat kaydına ulaşılamayan, bu nedenle çalışmada yer verilemeyen âşık müzikleri de bulunmaktadır. Yanı sıra Anadolu'da kayıt altına alınmamış Atatürk konulu başka âşık üretimlerinin de olduğu söylenebilir. Kayıt altına alınmamış veya alınamamış âşık üretimleri alan araştırmaları ile tespit edilerek kaybolmadan kültürel mirasa kazandırılmalıdır.

Âşıklık geleneğinin yoğun olarak yaşatıldığı Kars, Erzurum, Erzincan, Sivas, Tokat, Çorum, Amasya, Malatya, Kahramanmaraş gibi yöreler başta olmak üzere Anadolu'nun her yerinde âşıkların, özellikle Atatürk'e duydukları büyük sevgi ve bağlılığı şiirlerinde ve türkülerinde her fırsatta işledikleri bu araştırma ile tekrar ortaya konulmuştur.

Çalışmada yer alan âşık üretimlerinde Atatürk'ün yiğit, kuvvetli, heybetli, kudretli, aslan duruşlu, lider/önder, kahraman, eşitlikçi, kurtarıcı gibi kişilik özelliklerinin yanı sıra mavi gözleri ve sarı saçları gibi fiziki özellikleri vurgulanmıştır. Bu eserlerde özellikle cumhuriyet, demokrasi ve laiklik ilkesi başta olmak üzere halifelüğün kaldırılması, şapka ve harf devrimleri işlenmiştir. Bunların haricinde âşıklar eserlerinde, yoksulluk, haksızlık, baskı, zulüm gibi olumsuz durumlarda gerek şikayet gerek bu durumdan kurtarılmak amaçlı Atatürk'e "Yetiş", "Gel", "Gelsene", "Nerdesin" şeklinde seslenişlerde bulunmuşlardır. Çalışmada yer alan eserlerde âşıklar çoğunlukla "Atatürk" başta olmak üzere "Kemal", "Kemal Atatürk", "Mustafa Kemal", "Gazi Kemal", "Ata", "Atam" adlarıyla seslenirken "Sarı Saçlım" ve "Mavi Gözlüm" ifadeleri ile de Atatürk'e hitap etmişlerdir.

Çalışmada yer alan Atatürk konulu âşık üretimlerinin edebi analizine göre: Âşık şiirleri, 8'li ve 11'li hece vezniyle "Koşma" biçiminde yazılmış; sevgi ve bağlılıklarını göstermek, güzel ve olumlu özelliklerini övmek adına çoğunlukla "Güzelleme" türünde, ölümüne ve acı kaybına duyulan üzüntüyü dile getirmek adına "Ağıt" türünde, yiğitliğini vurgulamak için "Koçaklama" türünde, Cumhuriyet'e, Atatürk'e ve devrimlerine karşı hareket edenleri yermek adına "Taşlama" türünde kaleme alınmıştır.

Atatürk konulu âşık müziklerinin analizine göre: Kerem (Uşşak- Hüseyini-Muhayyer-Tahir Gülizar-Huzi); Muhalif (Segah); Bozlak (Muhayyer Kürdi) ve Garip (Uzzal) ayak/makamları kullanılmıştır. Eserler ritmik olarak 2/4'lük (Nim Sofyan), 4/4'lük (Sofyan) ana usul ve üçerli şekli 12/8'lik (Yürük Semai) ile 5/8'lik (Türk Aksağı), 7/8'lik (Devr-i Hindi; Devr-i Turan) aksak usuller ve 10/8'lik (Curcuna) karma usulden oluşmuştur. Türküler, "Kırık Hava", "Uzun Hava" ve "Uzun Hava+Kırık Hava" formunda, "Ağıt", "Maya" ve "Deyiş" türünde üretilmiştir.

Atatürk konulu âşık müziklerinin tespiti amaçlı yapılmış arşiv taraması sonucu ulaşılan ve bu çalışmada yer alan eserlerin birçoğunun Alevi-Bektaşî âşıkları tarafından üretilmiş olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Cumhuriyet'in laiklik ilkesiyle sağlanan eşit yurttaşlık gibi nedenlerle Atatürk'e ayrı bir sevgi besleyen ve Atatürk'ü Hz. Ali ile özdeşleştiren Alevi-Bektaşîler, ona olan sevgi ve bağlılıklarını cem evlerinde inanç önderleri Hz. Ali ve Hacı Bektaş-i Veli ile birlikte resmini asarak göstermektedirler. Bu sevgi ve bağlılık aynı şekilde Alevi-Bektaşî âşıkların sazı ve sözüne de yansımış, yoğun bir şekilde ele alınmış ve işlenmiştir. Bu bağlamda Atatürk, Alevi-Bektaşî âşıklık geleneğinde âşıklarca hakkında en çok üretim yapılmış olan liderlerin başında gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaş, S. (2015). *Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Müzik Politikaları (1923-2000)*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- Artun, E. (2001). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Başgöz, İ. (1968). *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Ararat Yayınevi.

- Başgöz, İ. (1979). *Aşık Ali İzzet Özkan Yaşamı Sanatı Şiirleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Boratav, P.N. (1978). *100 soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Duygulu, M. (2014). *Türk Halk Müziği Sözlüğü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Gazimihal, M.R. (1975). *Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Halıcı, Feyzi. (1981). *Saz Şairlerinin Diliyle Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karasar, Niyazi (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Nasrattınoğlu, İ.Ü. (1976). *Aşıkların Diliyle Atatürk*. Ankara: Esengür Matbaası.
- Nasrattınoğlu, İ.Ü. (1992). *Doğumunun 110. Yıldönümü Dolayısıyla Aşıklardan Yüce Atatürk'e Değişler*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Özdemir, A. (2007). *Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri*. İstanbul: Bordo Yayınları.
- Reinhard, K.- U. (2007). *Türkiye'nin Müziği*. S. Sun (çev). Ankara: Sun Yayınevi Yayınları.
- Sarısozen M. (1962). *Türk Halk Musikisi Usulleri*. Ankara: Resimli Posta Matbaası.
- Turan, M. (1997). *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*. Ankara: Başkent Matbaacılık.
- Tutu, S. Bahadır. (2008). *Âşık Veysel Şatıroğlu Hayatı, Eserleri ve Müzik Kimliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

Sözlü Kaynak:

KK-1: Nuri Derin. "Âşık Davut Sulari 'Kalk Atatürk' Değiş Kapsamında". Görüşme: 27 Aralık 2019. Bursa.

İnternet Kaynakları:

Boratav, P.Naili. "Halk Geleneğinde Atatürk ve Atatürk Devrimleri". 20 Şubat 2019.

<<https://dergipark.org.tr>>

Özeker, Osman. "UNESCO'nun Atatürk'le İlgili Kararı". (28 Kasım 2011). 15 Aralık 2019.

<<http://blog.milliyet.com.tr>>

Yardımcı, Mehmet. "Zile Âşıklık Geleneğinin Usta Âşıklarından Eminî Düştü". (2010). 25 Aralık 2019. <<https://docplayer.biz.tr>>

Sesli Kayıtlar:

Nuri Derin Müzik Arşivi

Makbule Oral Müzik Arşivi

<https://www.youtube.com>